

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра аудиту, державного фінансового контролю та аналізу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА

**на тему: Державний фінансовий аудит Пенсійного фонду
України, фондів загальнообов'язкового державного соціального
страхування**

**(за матеріалами Пенсійного фонду України та фондів
загальнообов'язкового державного соціального страхування)**

Здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня

II курсу, групи ОМА-21-3

спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»; освітня програма
«Державний аудит; судово-
економічна експертиза у фінансових
розслідуваннях»

Дерейчука Дмитра
Вікторовича

Науковий керівник

Салямон-Міхєєва К.Д.

Гарант освітньо-
професійної програми

Лісовий А.В.

Допущено до захисту за рішенням кафедри аудиту, державного фінансового контролю та
аналізу протокол від «25» 01 2023 № 6/2

авідувач кафедри

А.В ЛІСОВИЙ, д.е.н.,
професор

Ірпінь – 2023

Регистрація № 2 25.01.23 SKeeer
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 25.01.23
(до захисту, на доопрацювання) (дата)

Результат захисту 60/3/D 07.02.23
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: [підпис] Суворов О.У.
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

Лісовий А.В.
(ініціали, ПІБ)

[підпис]
(підпис)

Танасюк О.В.
(ініціали, ПІБ)

[підпис]
(підпис)

Робчук О.Т.
(ініціали, ПІБ)

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	12		19.12.22
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	5		19.12.22
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	3		19.12.22
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	25		19.12.22
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	20		
4. Апробація	від 0 до 10	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	35		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	60		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
60	D	3	07.02.23	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	3 (задовільно)
60-69	D	
50-59	E	
35-49	CX	2 (незадовільно)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Концептуальні засади проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

1.1. Методичні основи проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

1.2. Загальна характеристика діяльності Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

РОЗДІЛ 2. Організація та методика державного аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2.1. Організація та планування державного аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

2.2. Методика проведення та узагальнення державного аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

РОЗДІЛ 3. Напрями удосконалення державного аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Кожна країна світу у процесі свого становлення та розвитку соціальних інститутів намагається приділяти увагу та розвивати усі сфери життя своїх громадян, піклуючись про те аби зробити їх максимально комфортними та зручними. Однією з таких сфер є соціальна сфера, адже завданням кожної держави є аби її громадяни мали відчуття захищеності та впевненості у тому, що вони отримуватимуть усе необхідне задля комфортного життя. Не винятком є і Україна, яка також намагається максимально забезпечити рівень життя своїх громадян. Можливо даний рівень не є настільки високим, як і інших країнах Європи, та все ж чітко прослідковується тенденції до підвищення цього рівня. Зрозуміло, що найбільшого захисту потребують найменш захищені верстви населення. Це, зокрема, пенсіонери, тимчасово безробітні люди чи люди, які втратили працездатність.

Саме для того в державі існують такі фонди як Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. І звісно ж Пенсійний фонд України, яким є займається державним пенсійним забезпеченням та виплатою пенсій. Саме дана установа має одне з найбільших впливів на соціальний рівень захищеності громадян. Тому дослідження у ході дипломної роботи механізм проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування є досить актуальним та потребує детального аналізу. Важливо з'ясувати як працює дана інституція, які її механізми дії та як це безпосередньо впливає на соціальний захист громадян.

Дане питання досліджувалося багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими та дослідниками, зокрема Казанчан А.А., Дідковська Т.О., Кравчук Т.В., Гуцалова Ю.Є., Шевченко О.С., та інші.

Метою дипломної роботи є розкриття механізмів здійснення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та оцінка їх економічних показників.

Завдання дипломної роботи:

- проаналізувати економічну та соціальну суть Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- дослідити основні економічні показники Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування ;
- оцінити економічний стан Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- розробити пропозиції щодо удосконалення механізмів функціонування та перевірки Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є державний фінансовий аудит Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Предметом дослідження дипломної роботи є механізм проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування і удосконалення організації та методики аудиту на базі дослідження.

Базою дослідження є Пенсійний фонд України та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Методи дослідження, що були застосовані в дипломній роботі - метод наукової абстракції, системного та порівняльного аналізу, логічного та історичного дослідження.

Джерелами інформації є дані бухгалтерського обліку, фінансова, податкова та статистична звітність.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (29 найменувань), та 12 додатків. Робота містить 2 таблиці та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ТА ФОНДІВ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.

1.1. Методичні основи проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Як відомо, завданням кожної держави світу та створених нею інституцій покликані для того, в першу чергу створити комфортні умови проживання своїх громадян та нагляд за тим аби їх права дотримувалися. Тобто, держава створює максимально сприятливі умови для проживання. Це може виражатися створенням нових робочих місць, заохочення інвестиційних ініціатив, сприяння будівництву нового житла, підняття загального рівня життя. І одним з факторів турботи країни про власних громадян є власне пенсійне забезпечення цих самих громадян.

Якщо є говорити про пенсійне забезпечення, то варто відзначити, що його проблематика є досить дискусійним питанням. Наслідком цього є різні підходи до визначення поняття “пенсійне забезпечення.” Якщо говорити за вітчизняних вчених, що займалися цим питанням, то тут можна відзначити, що й у них є різні визначення цього поняття. Тому важливо згадати усі визначення, що розкривають та пояснюють, що таке пенсійне забезпечення. А.А. Казанчан визначав, що “пенсійне забезпечення – це вид соціального забезпечення населення, який пов'язаний із виплатою щомісячних і, як правило, довічних грошових виплат – пенсій – непрацездатним громадянам у зв'язку з настанням певних найбільш несприятливих соціальних обставин – старості, інвалідності, втрати годувальника та інших, передбачених чинним законодавством”.[1,с.145].

Т.О. Дідківська визначала “пенсійне забезпечення – це встановлений державою вид матеріального забезпечення громадян у вигляді пенсій та соціальних послуг, який надається із настанням пенсійного віку, досягненням трудового стажу або

у зв'язку з втратою працездатності чи втратою годувальника за рахунок коштів Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування та Державного бюджету”[2, с.254]. Інший вчений, Т.В. Кравчук пояснював “пенсійне забезпечення – як форму матеріального забезпечення фізичних осіб – суб’єктів як загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, так і недержавного пенсійного забезпечення у вигляді пенсій та соціальних послуг, які формуються за рахунок страхових внесків, що сплачуються за кошти юридичних та/або фізичних осіб, державного й місцевого бюджетів, цільових фондів, та акумулюються на банківських рахунках Пенсійного і Накопичувального фондів, недержавних пенсійних фондів, банківських установ”.[3, с.6].

Як ми бачимо, пенсійне забезпечення є досить різноманітним та може реалізовуватися у різних формах. Крім того, варто зазначити, що “пенсійне забезпечення має ряд ознак:

- здійснюється у разі досягнення пенсійного віку, настання інвалідності, втрати годувальника, вислуги років та в інших випадках, передбачених законодавством;
- надається регулярно у встановлені законом строки у грошовій формі;
- розмір забезпечення залежить від розміру заробітної плати, тривалості страхового стажу або вислуги років;
- фінансується за рахунок спеціально створених фондів (Пенсійного фонду, соціального страхування від нещасних випадків, недержавних пенсійних фондів) або Державного бюджету;
- законодавство чітко передбачає коло осіб, які мають право на пенсійне забезпечення;
- метою призначення пенсійного забезпечення є задоволення життєвих потреб особи, яка втратила основні джерела засобів до існування.”[4, с.90].

Зрозуміло, що пенсійне забезпечення виконує певний перелік функцій, що були прийняті державою для реалізації. Мабуть, найголовніше з цих завдань

можна назвати боротьбу з бідністю та недопущення зниження рівня життя. Тобто, пенсійне забезпечення необхідне аби захищати громадян від бідності та з метою забезпечення їх засобами для задоволення своїх потреб. Наступним завданням можна назвати розподіл витрат на споживання. Іншими словами, держава перебирає функцію раціонального розподілу на себе і таким чином вона убезпечує від нерівномірності та перевитрат своїх громадян, забезпечуючи цим самим їх захист. Ще однією важливою і очевидною функцією є те, що держава гарантує власним громадянам певний дохід, у разі, якщо вони самотійно не здатні його забезпечити, внаслідок втрати працездатності або ж старості.

Якщо ж говорити про безпосередньо здійснення пенсійного забезпечення в Україні, то воно здійснюється через Пенсійний фонд України. Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Також важливим завданням держави є забезпечення соціального захисту власних громадян, у разі певних соціальних негараздів. Покликані вирішувати дані проблеми фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, а саме Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності.

Усі вище перераховані фонди, включаючи Пенсійний фонд України, у процесі своєї діяльності здійснюють оперування великими сумами коштів та фінансових ресурсів. Тому виникає потреба у постійному фінансовому контролі даних органів.

Щодо методологічних основ проведення фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального

страхування, то варто зазначити, що це регулюється Постановою Кабінету Міністрів Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Саме у даному документі зазначено усі механізми та процедури, за якими відбувається проведення фінансового аудиту Держаудитслужбою та її територіальними органами. У Постанові Кабінету Міністрів Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування наведені основні питання, що стосується державного фінансового аудиту. Якщо говорити більш детально, то тут зазначаються головні терміни аудиту, а об'єкт аудиту, суб'єкт аудиту, аудиторські процедури та основні завдання та етапи аудиту. Крім цього, існує Закон України Про основні засади діяльності органів державного фінансового контролю, у якому у статті 7 наводяться види державного фінансового аудиту. Згідно із цією статтею – “видами державного фінансового аудиту є: аудит державних (регіональних) цільових програм; аудит фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; аудит діяльності суб'єктів господарювання; аудит інвестиційних проєктів; аудит коштів і грантів міжнародних фінансових організацій, країн та їх об'єднань; аудит місцевих бюджетів; аудит планування та виконання бюджетних програм; аудит інформаційних технологій”[5].

Крім цього, варто додати, що для проведення аудиту Пенсійного фонду також регулюється Інструкцією про організацію планування та проведення контрольних заходів в Пенсійному фонді України та його органах. Хоча даний документ здебільшого регулює внутрішній контроль.

Тому підводячи проміжні підсумки, ми можемо сказати, що методологічною базою та головним документом, який регулює проведення

фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування є Постановою Кабінету Міністрів Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

1.2. Загальна характеристика діяльності Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Якщо ж говорити про діяльність кожного з фондів та їх основну направленість, то у кожного з них є власні завдання та державні процеси, які вони повинні регулювати. Що стосується Пенсійного фонду, то варто акцентувати увагу на тому, що Пенсійний фонд України не є якимось відособленим органом, а є частиною пенсійної системи України.

Саме Пенсійний фонд здійснює реалізацію державної політики щодо питань пенсійного забезпечення та обліку осіб, що підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню. Також Пенсійний фонд повинен вносити пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у питаннях пенсійного і соціального забезпечення. Усі питання і пропозиції подаються на розгляд до Міністра соціальної політики. Крім цього, Пенсійний фонд виконує інші завдання, що покладені на нього, згідно законодавства. Якщо ж говорити більш детально, то “Пенсійний фонд України, згідно з чинним законодавством та відповідно до покладених на нього завдань:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові соціальної політики;
- здійснює керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- вивчає та аналізує ситуацію у сфері пенсійного забезпечення, забезпечує проведення щорічних актуарних розрахунків фінансового стану системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування;
- розробляє проект бюджету Пенсійного фонду України та подає його Міністрові соціальної політики для внесення в установленому порядку на

розгляд Кабінетові Міністрів України, здійснює ефективний розподіл фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення, складає звіт про виконання бюджету Пенсійного фонду України;

- формує та веде реєстр застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- забезпечує проведення конкурсного відбору банків, які здійснюють виплату та доставку пенсій;
- здійснює у межах повноважень, передбачених законом, контроль за цільовим використанням коштів Пенсійного фонду України, інших коштів, призначених для виплати пенсій та щомісячного довічного грошового утримання суддям у відставці;
- аналізує та прогнозує надходження коштів від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, організовує взаємодію та обмін інформацією з питань нарахування та сплати єдиного внеску, персоніфікованого обліку надходжень від його сплати, розрахунку показників середньої заробітної плати працівників для призначення пенсії;
- організовує професійну підготовку та підвищення кваліфікації працівників Пенсійного фонду України, узагальнює та поширює прогресивні форми і методи роботи”[6].

Що стосується правової та законодавчої частини, то - “Пенсійний фонд України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.”[7].

Як уже було сказано раніше, Пенсійний фонд є частиною пенсійної системи України. Хоча варто відзначити, що остаточного і єдиного підходу до визначення що таке пенсійна система немає. Але можна виділити три основних підходи, що існують в науковій літературі. Прихильники першого підходу вважають “пенсійну систему сукупністю перерозподільчих відносин та системою

інститутів, завданням яких є надання матеріального забезпечення непрацездатним громадянам у формі періодичних грошових виплат”[8].

За іншим підходом “пенсійна система визначається як комплекс економічних відносин та фінансових механізмів, за допомогою яких здійснюється формування та використання пенсійних фондів та створюються умови для пенсійного забезпечення відповідних категорій населення”[9]. І третій підхід дає визначення “пенсійній системі як комплекс інститутів, відносин і механізмів, за допомогою яких здійснюється формування фінансових ресурсів та їх розподіл серед непрацездатного населення при настанні соціальних ризиків у вигляді пенсій”[10].

Поряд з цим ми маємо відзначити, що у світі пенсійні системи базуються на трьох основних стратегіях, а саме – солідарна стратегія, накопичувальна стратегія та змішана. Кожна з цих стратегій має свої особливості та використовуються в різних країнах світу. Якщо є розглядати кожен із систем окремо, то можемо визначити їх характерні риси.

Перша стратегія – це солідарна. Насправді принцип даної стратегії досить простий і полягає у тому, що той хто працює, той і утримує пенсіонерів. Наступна стратегія – це накопичувальна стратегія. Дана стратегія має дещо складніший механізм. За цією стратегією допускається існування та функціонування державних, приватних та корпоративних накопичувальних систем, за рахунок яких власне і формується пенсій пенсіонера. Відмінністю даної пенсії є те, що ця вона є особистою власністю пенсіонера.

І третя стратегія – змішана, це поєднання двох попередніх стратегій з притаманними їм рисами. Але варто зазначити, що в сучасному світі досить рідко зустрічаються перші дві стратегії у їх чистому вигляді.

Найпоширенішою є змішана стратегія. Проте, як вже було зазначено раніше, кожна країна світу має свою пенсійну систему як має свої особливості та характеристики.

Якщо ж говорити про нашу державу, то в Україні функціонує “три рівні пенсійної системи пенсійного забезпечення:

- перший рівень – солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах солідарності і субсидування, здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах та в порядку, передбачених законодавством. У такій системі поточні витрати працюючих осіб спрямовуються на виплату пенсій особам, що мають пенсійний вік, а особам, які здійснювали поточні відрахування, при виході на пенсію, пенсійні виплати здійснюватимуться з відрахувань наступних поколінь. Розмір пенсії за віком залежить від величини страхового стажу та розміру заробітної плати, з якої сплачувалися внески до Пенсійного фонду України;
- другий рівень – накопичувальна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством;
- третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об’єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання пенсійних виплат на умовах та в порядку, передбачених законодавством”[11].

При цьому варто відзначити, що в Україні активно функціонують лише перший і третій рівні пенсійної системи.

Також при дослідженні Пенсійного фонду України та пенсійного забезпечення важливо визначити суб’єктів цієї системи. В загальному до цих суб’єктів ми можемо віднести перш за все державу та осіб, що отримують пенсії.

Це можуть бути пенсіонери, особи, що втратили працездатність, або ж особи, що мають право на мінімальну пенсію. Також до суб'єктів ми відносимо працююче населення країни, фонди, які здійснюють пенсійні виплати, а також підприємства та організації, що також проводять пенсійні внески до пенсійних фондів. Крім цього, можна також відмітити, що існує поділ суб'єктів за рівнями пенсійної системи, тобто мається на увазі поділ на суб'єкти солідарної системи пенсійного забезпечення, накопичувальної системи та суб'єкти недержавного пенсійного забезпечення.

Більш детально це висвітлено на Рис.1.1.

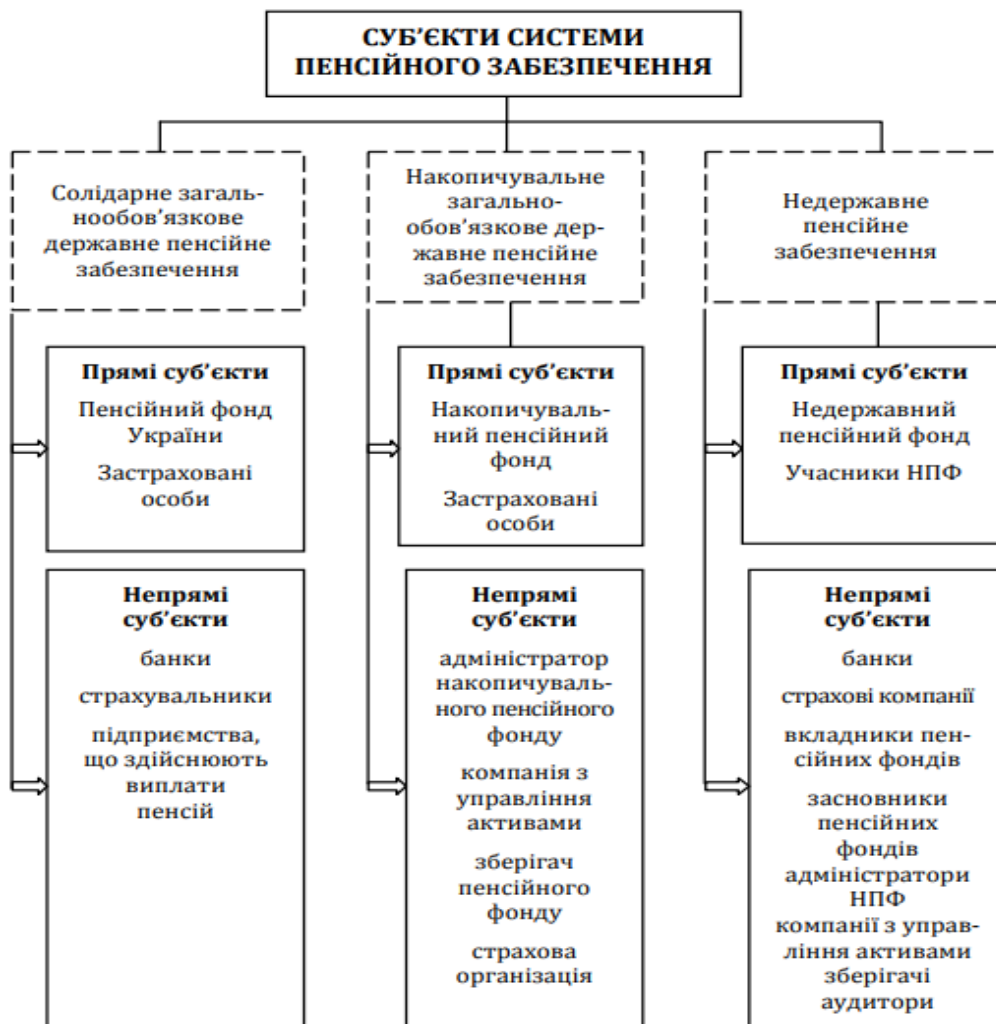

Рис.1.1. Суб'єкти системи пенсійного забезпечення[12]

Наступний фонд, діяльність якого ми маємо розглянути – це Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Згідно Постанови Про Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Регламент засідань правління Фонду, “фонд є цільовим централізованим страховим фондом, некомерційною самоврядною організацією. У своїй діяльності Фонд керується Конституцією України, Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, законами України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про зайнятість населення», а також іншими нормативно-правовими актами, що регулюють відносини у сфері страхування на випадок безробіття та цим Статутом.”[13].

Щодо напрямів, у яких фонд здійснює свою діяльність, то тут можна виділити наступні:

- контролює надходження страхових внесків до фонду;
- контролює використання коштів, що надійшли до фонду;
- проводить управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у випадку безробіття;
- акумуляція надходжень від сплати єдиного внеску;
- надання соціальних послуг та виплата матеріального забезпечення.

Крім цього, у процесі здійснення провадження своєї діяльності, фонд має надавати громадянам такі “види соціальних послуг:

- допомога по безробіттю;
- допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні;

- професійна підготовка або перепідготовка, підвищення кваліфікації у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти, на підприємствах, в установах, організаціях;
- профорієнтація;
- пошук підходящої роботи та сприяння у працевлаштуванні, у тому числі шляхом організації громадських робіт та інших робіт тимчасового характеру для безробітних у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- послуги для роботодавців;
- сприяння зайнятості зареєстрованих безробітних відповідно до статті 26 Закону України "Про зайнятість населення";
- інформаційні та консультаційні послуги пов'язані з працевлаштуванням".[14].

Наступний фонд, що нами аналізувався, це Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. Даний фонд, відповідно до Постанови Про затвердження Статуту Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, фонд "є некомерційною самоврядною організацією що створена відповідно до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності". У своїй діяльності Фонд керується Конституцією України, Основами законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності"[15].

Фонд має три основні напрями, за якими він здійснює власну діяльність. Це проведення профілактичних заходів, які покликані мінімізувати та усунути негативні виробничі фактори, що можуть призвести до нещасних випадків, та

випадків, що можуть призвести до шкоди здоров'ю застрахованим. Наступний напрямок діяльності, це створення відповідних умов, що дозволили б постраждалому від нещасного випадку на виробництві відновити власне здоров'я та працездатність. І третій напрямок, це відшкодування шкоди, застрахованим особам, які отримали травму або шкоду здоров'ю, під час виконання трудових обов'язків, надання їм соціальної підтримки, а також виплату страхових платежів членам їх сімей, у разі летальних випадків.

І останній фонд, що нами аналізувався – це Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Даний фонд також є самоврядною недержавною організацією, яка займалася управлінням та керівництвом загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, провадив збір і акумуляцію страхових внесків та інших коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення та соціальних послуг, та забезпечує їх надання, а також здійснює контроль за використанням цих коштів. Свою діяльність фонд провадив у таких напрямках:

- керівництво та управління загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням;
- матеріальне забезпечення (надання допомоги) застрахованим особам у зв'язку з настанням страхового випадку: тимчасової втрати працездатності, вагітності та пологів, народження дитини, доглядом за дитиною до досягнення нею трирічного віку, смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні;
- збір і акумуляцію страхових внесків та інших коштів, призначених для фінансування матеріального забезпечення та соціальних послуг, що надаються Фондом;
- часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв підприємств, установ та організацій, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми

(утримання дитячо-юнацьких спортивних шкіл, дитячих оздоровчих таборів і позашкільне обслуговування) в порядку, визначеному правлінням Фонду.

У 2015 році даний фонд був реорганізований та його правонаступником став Фонд соціального страхування. Починаючи із січня 2023 року даний фонд передав свої функції та завдання до Пенсійного фонду України.

Таким чином, підводячи певний підсумок попередньо сказаному, ми можемо сказати, що нами було проаналізовано діяльність Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та досліджено методичні і правові засади проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ, ФОНДІВ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.

2.1. Методика проведення аудиту в розрізі Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Як вже було зазначено раніше, Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, тож у нього є власний механізм проведення аудиту. Але також варто відзначити, що фінансовий аудит фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюється також за аналогічними законодавчими нормативами. Законодавчою базою проведення аудиту Пенсійного фонду є Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Саме на основі даного документа і відбувається проведення аудиту відповідними органами. Цей документ визначає механізм, за яким власне відбувається державний фінансовий аудит Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Згідно нього Державний фінансовий аудит Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі - аудит) - вид державного фінансового аудиту, спрямований на проведення аналізу і перевірки законності та ефективності використання коштів Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, правильності ведення ними бухгалтерського обліку і достовірності їх фінансової звітності, стану внутрішнього контролю та стану внутрішнього аудиту.

Також згідно цієї постанови “визначаються основні завдання аудиту:

- 1) проведення аналізу та перевірки:

- законності та ефективності використання коштів бюджетів фондів соціального страхування;
 - правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінансової звітності об'єкта аудиту;
 - стану внутрішнього контролю у об'єкта аудиту та внутрішнього аудиту, якщо об'єктом аудиту є розпорядник коштів;
- 2) розроблення пропозицій та рекомендацій щодо усунення виявлених під час аудиту недоліків і порушень та запобігання їм надалі (далі - пропозиції та рекомендації).” [15].

Також у даній постанові прописані етапи здійснення аудиту та дії, що виконуються на певному конкретному етапі. Зокрема, визначено, що аудит здійснюється у чотири етапи:

- планування та організація аудиту – на даному етапі відбувається дослідження об'єкта, його діяльності, складається план за яким буде відбуватися аудит та затверджується програма аудиту;
- проведення аудиту – суть даного етапу полягає у безпосередньому проведенні аудиторських процедур, збирання аудиторських доказів з наступним їх оформленням, а також відбувається підготовка аудиторських висновків зі включеними туди пропозиціями та рекомендаціями, щодо усунення помилок та покращення діяльності;
- звітування про результати аудиту – на цьому етапі здійснюється формування та узгодження проекту звіту про результати аудиту, підписується проект договору, а також подається звіт об'єкту у якого проводилось дослідження;
- моніторинг за виконанням та впровадженням рекомендацій, що були надані у результаті проведення аудиту – заключний етап, на якому органи, що здійснювали перевірку відслідковують як об'єкт дослідження виконує надані ними рекомендації.

Крім цього, у документі зазначені усі організаційні та методичні питання, які регулюють проведення аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

До таких питань ми можемо віднести повідомлення про проведення аудиту, термін проведення аудиту, питання, що стосуються продовження строків аудиту, склад групи, що проводить державний аудит, причини та обставини за яких державний аудитор не може провести аудит та документальне оформлення потенційної відмови. Також детально пояснені дії узгодження з керівником об'єкта, що перевіряється у разі подання йому певних документів, або ж відмови керівника приймати або підписувати певні документи.

Крім цього, важливим документом, що стосується проведення аудиту Пенсійного фонду України є Інструкція про організацію планування та проведення контрольних заходів в Пенсійному фонді України та його органах. Дана інструкція здебільшого стосується заходів внутрішнього контролю та проведення внутрішнього аудиту. Зокрема, в Інструкції наведені терміни внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю та їх значення. Так згідно з інструкцією внутрішній аудит – діяльність підрозділів внутрішнього аудиту в органах Пенсійного фонду України (управління внутрішнього аудиту Пенсійного фонду України, управлінь (відділів) внутрішнього аудиту головних управлінь), спрямована на удосконалення системи управління державними коштами, запобігання фактам їх незаконного, неефективного та нецільового використання, виникненню помилок та інших недоліків у діяльності органів Пенсійного фонду України, підвищенню ефективності функціонування системи внутрішнього контролю.

“Внутрішній контроль – комплекс заходів (управлінський процес), який здійснюється на постійній основі всіма структурними підрозділами органів Пенсійного фонду України для забезпечення дотримання законності та ефективності використання державних коштів, досягнення результатів

відповідно до стратегічної мети, завдань, планів щодо діяльності органів Пенсійного фонду України”[6].

Також у документах наведені напрями за якими відбувається внутрішній аудит Пенсійного фонду. Такими напрямками є аудит ефективності, фінансовий аудит та аудит відповідності.

У ході аудиту ефективності оцінюється функціонування системи внутрішнього контролю, її ефективність. Також відбувається оцінка досягнення поставлених цілей та ступінь їх виконання, крім цього визначаються ризики, що можуть бути перешкодою для виконання поставлених завдань.

Фінансовий аудит проводиться з метою перевірки правильності ведення фінансового та бухгалтерського обліку, а також бюджетної звітності.

І зрештою аудит відповідності проводиться з метою оцінки щодо дотримання об’єктом дослідження нормативно-правових актів, що стосуються питань надходження платежів до бюджету Пенсійного фонду та правильність і своєчасність їх обліку. Також здійснюється перевірка реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов’язкового державного соціального страхування, крім цього перевіряється правильність, своєчасність та повнота обсягів виплачених пенсій.

Також у документі наводиться інформація щодо планування контрольних заходів, їх критеріїв, детально розписаний процес організації контрольних заходів, проведення цих заходів, документування результатів. І зрештою моніторинг за реалізацією наданих рекомендацій.

Підбиваючи короткі підсумки даного підрозділу ми можемо констатувати, що методика проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування є досить широким поняттям, в ході дослідження якого нами були окреслені та дослідженні основні їх аспекти.

2.2. Дослідження системи показників аналізу Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Якщо опиратися на згадану у попередньому підрозділі Інструкцію про організацію планування та проведення контрольних заходів в Пенсійному фонді України та його органах, то там зазначено, що періодичність проведення аудиту у центральному апараті Пенсійного фонду України складає два роки, у головному управлінні перевірка проводиться раз на три роки, а у територіальних управліннях раз на два роки. Що стосується безпосередньо державний аудит Пенсійного фонду України, то він проводився у 2019 році та охоплював період з січня 2016 по грудень 2018 року.

Втім у лютому 2020 році тодішній прем'єр-міністр Олексій Гончарук повідомив, що планується провести міжнародний аудит Пенсійного фонду однією з міжнародних аудиторських компаній. Метою перевірки мало стати з'ясування реального стану справ у фонді та подальшу оптимізацію його роботи. Однією з причин став дефіцит бюджету Пенсійного фонду.

Тому у ході дослідження та аналізу показників обраного об'єкта дослідження, а саме Пенсійного фонду України було прийнято рішення дослідити більш детально показники, що стосуються доходів та видатків бюджету протягом 2019-2021 років.

У таблиці 2.1 нами було детально проаналізовано доходи та видатки бюджету Пенсійного фонду впродовж 2019-2021 року, визначено основні статті, з яких він складається, а також було визначено у числовому та відсотковому значенні зміни по кожній статті. Що стосується безпосередньо розрахунків, то тут варто відзначити, що за базовий брався 2021 рік і відповідно до нього ми могли проаналізувати динаміку зростання або ж спаду тієї чи іншої статті доходів чи витрат. Відповідно до цього був зроблений певний висновок, який базувався на розрахованих даних.

Більш детальну інформацію можна побачити у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Порівняння доходів і витрат бюджету Пенсійного фонду України протягом
2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020р.	2021 р.	Зміни в абсолютних величинах 2021 р. порівняно з:		Темпи зростання (зниження) 2021 р. у % до:	
				2019	2020	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Доходи							
Власні доходи, тис. грн., з них:	241 752 434,5	281 751 475,2	334 185 670,9	92 433 236,4	52434195,7	38,2	18,6
сума єдиного внеску, тис .грн	236262021,8	254 509 292	301 433 062	65171040,2	46923770	27,6	18,4
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за списком № 1, тис. грн	3 337 816,1	3 521 617,2	3 884791,5	546975,4	363174,3	16,3	10,3
кошти від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за списком № 2, тис. грн	1 871 179,8	1 914 774	2105201,9	234022,1	190427,9	12,5	9,9
кошти, сплачені банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України, та інші власні доходи, тис. грн	153 508,5	115 474,1	172 192	18683,5	56717,9	12,1	49,1
кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України, тис. грн	127 908,3	148 447,6	169562,7	41654,7	21115,1	32,6	14,2
сплата за рахунок коштів Державного бюджету України єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за деякі категорії застрахованих осіб, тис. грн	10 835 400,8	21 541 870,3	26 420 860,8	15585460	4878990,5	143,8	22,6

Продовження таблиці 2.1.

Залишок власних коштів, тис. грн	98715,5	162 748,4	945 009,3	846293,8	782224,9	857,3	480,5
кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, тис. грн	181 770 145,6	180 738 529,2	174740949,3	-7029196,3	-5997579,9	-3,9	-3,3
У С Ь О Г О Д О Х О Д І В, тис. грн	434 956 696,4	466 259 616,8	512765023,5	77808327,1	46505406,7	17,9	9,9

Видатки							
за рахунок власних доходів, усього тис. грн	303 105 991,3	329 500 197,4	367207439,7	64101448,4	37707242,3	21,1	11,4
пенсійне забезпечення осіб, пенсію яким призначено відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”, тис. грн	282505983,1	311 955 149,9	350 067 229,4	67561246,3	38112079,5	23,9	12,2
виплату пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами, тис. грн	3 275 332,9	2 651 767,4	2191704,6	-1083628,3	-460062,8	-33,1	-17,3
пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу, тис. грн	5 807 261,7	6 471 539,3	7 159 536,7	1 352 275	687 997,4	23,3	10,6
виплату щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття, тис. грн	68 381,3	69 273,3	53 544,7	-14 836,6	-15 728,6	-21,7	-22,7
пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів	209 900,2	248 498,5	285 450,4	75 550,2	36 951,9	35,9	14,9
розрахунково-касове обслуговування і плату за підкріплення готівкою виплати пенсії та грошової допомоги, тис. грн	53 494,4	52 914,5	51 192	-2 302,4	-1 722,5	-4,3	-3,3
фінансування адміністративних витрат, пов’язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України, тис. грн	5 339 849	5 287 696,3	5 555 399,7	215 559,7	267 703,4	4	5,1

Продовження таблиці 2.1.

оплату послуг з виплати та доставки пенсійних виплат із солідарної системи, тис. грн	109 306,9	1 614 994,6	1 843 382,2	1 734 075,3	228 387,6	1586,4	14,1
за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, з урахуванням витрат, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсійних виплат, тис. грн	121 500 927,4	146 240 225,1	150 840 293	29 339 365,6	4 600 067,9	24,1	3,1
за рахунок коштів Державного бюджету України для завершення надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів, тис. грн	10 835 392,9	3 602 896	191 778	-10643 614,9	-3 411 118	-98,2	-94,7
за рахунок коштів Державного бюджету України для надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, тис. грн	2 705 576	9 865 034,7	-	-	-	-	-
УСЬОГО ВИДАТКІВ, тис. грн	435 942 311,6	479 343 318,5	520 945 086,7	85 002 775,1	141 601 769,2	19,5	8,7

Якщо ми проаналізуємо дану таблицю, то перш за все, глобально, ми можемо побачити, що протягом трьох років, з якими проводився аналіз, а саме з 2019 по 2021 роки доходи бюджету Пенсійного фонду збільшувалися, проте на

проти вагу цьому ми маємо також зафіксувати, що спостерігався і ріст величини видатків. Даний ріст доходів і видатків спостерігався як і у відсотковому значенні, так і у зростанні величин, що аналізувалися.

Тому для більш якісного дослідження варто більш детально проаналізувати статті доходів і витрат, та визначити найбільш значимі зміни у їх структурі.

Якщо говорити про доходи, то тут важливо сказати, що найбільшу частку займають власні доходи, які також мають свої власні складові. Якщо говорити про динаміку зростання суми власних доходів, то ми бачимо, що протягом трьох аналізованих нами років, ця величина зростала. Якщо у 2019 році сума дорівнювала 241 752 434,5 тис. грн, то у 2020 це було 281 751 475,2 тис. грн, а у 2021 відповідно - 334 185 670,9 тис. грн.

Якщо ми візьмемо розрахунок змін у відсотковому еквіваленті, то ми матимемо наступні значення – у 2021 році сума власних доходів збільшилася на 38,2% порівняно з 2019 роком та на 18,6% порівняно з 2020. У числовому виразі власні доходи зросли на 92 433 236,4 тис. грн, та на 52 434 195,7 тис. грн відповідно.

Також варто звернути увагу, що структура власних доходів має кілька складових, але все ж основною статтею є сума єдиного податку, яка до прикладу забезпечувала більше 90% власних доходів бюджету. Якщо ж аналізувати цю статтю в розрізі динаміки зростання, то ми можемо бачити, що спостерігався стабільний ріст.

У 2021 році ця сума становила 301 433 062 тис. грн, що на 65171040,2 тис. грн більше, ніж у 2019 та на 46923770 тис. грн більше ніж у 2020. По роках зростання відповідно становило 27,6 та 18,4 відсотка.

Так як власні доходи є найбільшою статтею доходів, є необхідним відобразити його відношенню у структурі усіх доходів графічно. Це відображено на Рис. 2.1.

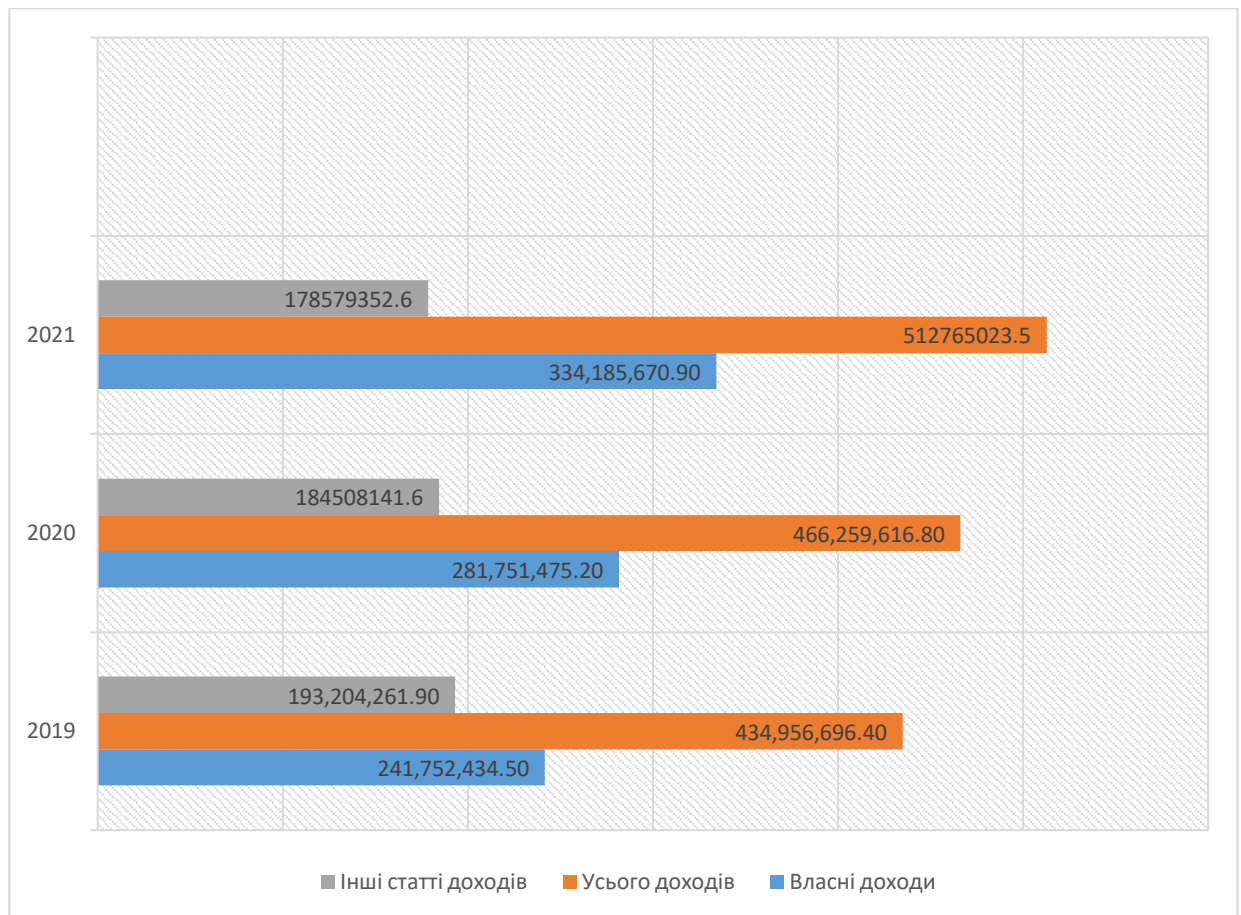

Рис.2.1. Структура доходів бюджету

По інших статтях бюджету ми можемо спостерігати подібну тенденцію. Зокрема, сума коштів від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за списком №1 виросла у відсотковому значенні на 16,6% та на 10,3% у 2019-2020 рр., порівняно з 2021.

Аналогічна ситуація склалася з коштами від підприємств на покриття фактичних витрат на виплату та доставку пенсій, призначених особам, які працювали на роботах за списком №2. В даному випадку ріст становив 12,5 % та 9,9%.

Дещо інша ситуація склалася з коштами, сплаченими банками за користування тимчасово вільними коштами Пенсійного фонду України, та інші власні доходи. Адже тут ми бачимо зменшення рівня доходу у 2020 році порівняно з 2019 роком. Якщо у 2019 році ця сума складала 153 508,5 тис. грн,

то у 2020 вона зменшилась на 38 034,4 тис. грн, і складала 115 474,1 тисяч. Втім, якщо порівнювати з 2021 роком то тут спостерігався ріст, і ця сума становила 172 192 тис грн., що у відсотковому значенні більше на 12,1% ніж у 2019 та майже на половину, а саме на 49,1 порівнюючи з 2020 роком. Також позитивна динаміку спостерігалася щодо статті кошти на виплату пенсій іноземним пенсіонерам, які проживають на території України. З кожним роком сума доходів по цій статті збільшувалася і у 2021 році становила 169 562,7 тис. грн, що є на 32,6% більше ніж у 2019 році і на 14,2% більше, а ніж у 2020.

Що стосується сплати за рахунок коштів Державного бюджету України єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за деякі категорії застрахованих осіб, то тут варто відзначити стрімке зростання суми доходу у 2020 році порівнюючи з 2019. Так якщо у 2019 році цей показник становив 10 835 400,8 тис. грн, то у 2020 році він виріс майже удвічі і становив уже 21 541 870,3 тис. грн. У 2021 році цей показник також зріс і сума доходу за цією статтею становила 26 420 860,8 тис. грн, що є на 22,6% більше, ніж у 2021 та на 143,8% більше ніж, у 2019, тобто сума доходу виросла майже втричі.

Крім цього, досить нетиповою з точки зору розрахунків є стаття залишків власних коштів. Адже у 2021 році цей показник становив суму 945 009,3 тис. грн, що є на 846 293,8 тисяч більше ніж у 2019 та на 782 224,9 тисяч більше ніж у 2020 роках.

Іншими словами сума даної статті збільшилася більше ніж у 8 разів та майже у 5 разів порівнюючи з 2019 та 2020 роками відповідно. Таким чином стаття доходів – усього власних доходів з урахуванням залишку також збільшувалася та показала темпи приросту в 2021 році у 38,6% порівнюючи з 2019 і 18,9% порівнюючи з 2020 роками.

Єдина стаття доходів, що мала від'ємну динаміку – це кошти Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами.

Впродовж аналізованих нами трьох років цей показник щорічно зменшувався. Якщо у 2019 він становив 181 770 145,6 тис. грн, то у 2020 це було 180 738 529,2 тис. грн, у 2021 – 174 740 949,3 тис. грн. Але тут важливо відмітити, що темп зниження залишався на мінімальному рівні. Він складав 3,9% падіння у 2021 році порівнюючи з 2019 та 3,3% падіння порівнюючи з 2020 роками.

Підсумовуючи попередні статті доходів бюджету ми бачимо, що в кінцевому результаті доходи зростали щорічно зростали і у 2021 році становили 512 765 023,5 тис. грн, що є на 17,9% більше, ніж було у 2019 році та на 9,9% ніж було у 2020.

Наступним кроком дослідження бюджету Пенсійного фонду України є вивчення статей витрат впродовж 2019-2021 років. Почати варто з того, що основна сума видатків формувалась на основі двох статей – видатки за рахунок власних доходів та пенсійне забезпечення осіб, пенсію яким призначено відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”.

Кожна з цих статей щорічно зростала на певну суму. Зокрема, якщо говорити про першу статтю, то у 2019 році видатки за рахунок власних доходів становили суму 303 105 991,3 тис. грн, у 2020 році це було 329 500 197,4 тис. грн, а у 2021 році – 367 207 439,7 тисяч. Якщо говорити про темпи приросту, то порівняно з 2019 роком він склав 21,1%, якщо порівнювати з 2020 роком – темп приросту склав 11,4%.

Варто відмітити, що стаття видатків за рахунок власних доходів, як і у випадку з доходами бюджету, також є найбільшою статтею, що ми і бачимо на Рис. 2.2.

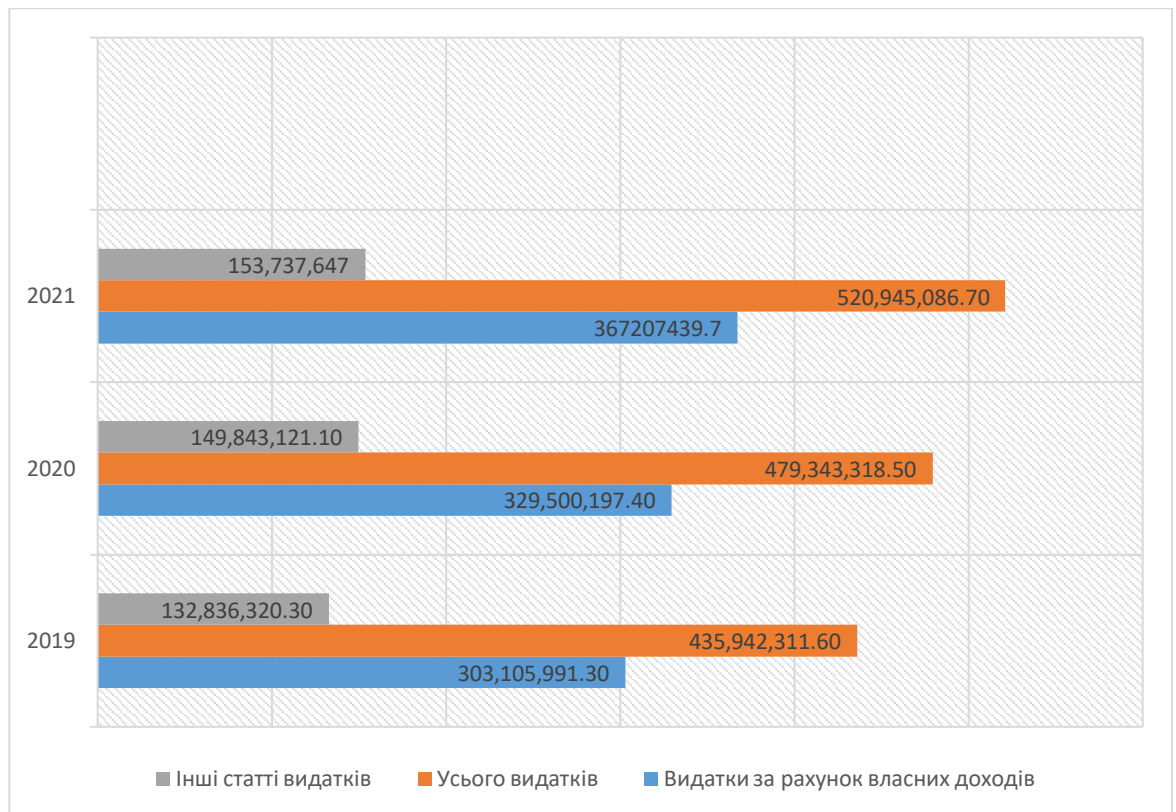

Рис.2.2. Структура видатків бюджету

Схожа ситуація відбулася і з статтею видатків пенсійне забезпечення осіб, пенсію яким призначено відповідно до Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”. У 2019 році це було 282505983,1 тис. грн, у 2020 ця сума зросла на 29 449 166,8 тис. грн, а у 2021 році іще на 38112079,5 тисяч і сягнула позначки 350 067 229,4 тис. грн. Що стосується темпу росту у 2021 році, то він склав 23,9% порівняно з 2019 роком та 12,2% порівняно 2020.

Наступна стаття витрат це виплата пенсій, призначених згідно з іншими законодавчими актами. Згідно зі зробленими нами розрахунками ми можемо побачити, що дана стаття витрат щорічно зменшувалась. У 2019 році це була сума 3 275 332,9 тис. грн, у 2020 вона зменшилась і стала дорівнювати 2 651 767,4 тис. грн. На 2021 рік відбулось зменшення на 460 062,8 тис. грн. і сума дорівнювала 2191704,6 тис. грн. Таким чином, ми можемо відзначити, що у порівнянні з початковим роком аналізу – 2019, ця сума зменшилась більш ніж у три рази.

На противагу цьому збільшувалися витрати на пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу. У 2021 році ця сума становила 7 159 536,7 тис. грн, що є на 1 352 275 тис. більше ніж, було витрачено у 2019 році та 687 997,4 тис. порівняно з 2020.

Одними з найменших статей витрат бюджету були виплати щомісячної цільової грошової допомоги на прожиття та розрахунково-касове обслуговування і плату за підкріплення готівкою виплати пенсії та грошової допомоги. Що стосується першої статті витрат, то тут ситуація щорічно змінювалася. Якщо у 2019 році цей показник становив 68 381,3 тис. грн, у 2020 році він зріс і був на рівні 69 273,3 тис. грн. Якщо ж говорити про 2021 то тут бачимо зменшення рівня витрат до суми 53 544,7 тис. грн. Що стосується темпу росту, то ми бачимо, що зафіксовано спад як по відношенню до 2019 року (-21,7%), так і по відношенню до 2020 (-22,7%). На рахунок іншої статті, що нами розраховувалася, а саме розрахунково-касове обслуговування і плату за підкріплення готівкою виплати пенсії та грошової допомоги, то тут були зафіксовані наступні витрати по роках: 2019 - 53 494,4 тис. грн, 2020 - 52 914,5 тис. грн, 2021 - 51 192 тис. грн. Тобто, ми можемо зробити висновок про щорічне зниження рівня витрат, хоча варто зауважити, що вони були незначними.

Наступні стаття - фінансування адміністративних витрат, пов'язаних із виконанням функцій, покладених на органи Пенсійного фонду України. Що стосується цієї статі, то як ми бачимо зі зроблених нами розрахунків, витрати за цією статтею збільшувалися, у чому можна переконатись, дослідивши тем росту. У 2021 році він склав 4% порівняно в 2019 роком та 5,1% порівнюючи з 2020 роком. Таким чином збільшившись з 5 339 849 тис. грн у 2019 році до 5 555 399,7 тис. грн у 2021.

Іще однією статтею витрат бюджету були витрати на пенсійне забезпечення осіб, які проживають за кордоном, та іноземних пенсіонерів. Аналіз даних витрат показав, що щорічно вони збільшувалися і за три роки ця

сума виросла з 209 900,2 тис. грн у 2019 році до суми 285 450,4 тис. грн. Іншими словами ми можемо сказати, що ця сума збільшилась на 75 550,2 тис. грн.

Наступна стаття у витратах бюджету це оплата послуг з виплати та доставки пенсійних виплат із солідарної системи. Дана стаття є досить цікавою з огляду на те, що протягом трьох років вона показала колосальний ріст. Особливо це можна побачити якщо порівняти 2019 та 2020 роки. Так якщо у 2019 році цей показник становив 109 306,9 тис. грн, то у 2020 році ця сума була вже 1 614 994,6 тис. грн, тобто ми бачимо зростання суми податку у більш ніж 15 разів. У 2021 році ця сума збільшилась іще більше і становила 1 843 382,2 тис. грн, що в свою чергу є же більш відчутною сумою, порівнюючи з тим самим 2019 роком.

Чергова стаття, яка займає значну частку видатків бюджету є витрати за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, з урахуванням витрат, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсійних виплат. Дана стаття також мала тенденцію до зростання і щороку ставала дедалі відчутнішою для бюджету. Так у 2019 році це була сума 121 500 927,4 тис. грн, у 2020 році - 146 240 225,1 тис. грн, а у 2021 - 150 840 293 тис. грн. Якщо ж орієнтуватися на темпи проросту, то вони дорівнювали 24,1% та 3,1% у 2021 році порівняно з 2019 і 2020 роками відповідно. Заключні дві статті витрат бюджету будуть мати схожу характеристику, адже обидві були в основному пов'язані з епідемією COVID-19 та заходами, що застосовувалися урядом задля його подолання та зменшення наслідків. Перша стаття – це витрати за рахунок коштів Державного бюджету України для завершення надання одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів. Дані щодо витрати по цій статті разюче відрізняються по роках і тут варто говорити про їх зменшення. Якщо у 2019 році ця сума дорівнювала 10 835 392,9 тис. грн, то вже наступного 2020 вона зменшилася майже втричі і становила 3 602 896 тис. грн. Якщо ж говорити про 2021 рік, то це була мізерна, порівняно

з попередніми роками сума у 191 778 тис. грн. Тобто, якщо аналізувати темп падіння у 2021 році порівняно з минулими роком, то це 98,2% порівняно з 2019 роком та 94,7% порівняно з 2020 роком. Інша стаття, що має схожу динаміку – це витрати за рахунок коштів Державного бюджету України для надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів. Але особливістю даної статті є те, що витрати по ній були лише у 2019 і 2020 роках. Це були 2 705 576 тис. грн і 9 865 034,7 тис. грн відповідно. У 2021 році витрат по даній статті у бюджеті не вказано. Якщо ж говорити за загальний підсумок витрат протягом трьох років, то тут ми можемо відзначити, що була тенденція до щорічного збільшення. Так у 2019 році це була сума 435 942 311,6 тис. грн, у 2020 - 479 343 318,5 тис. грн, у 2021 - 520 945 086,7 тис. грн. таким чином якщо говорити про щорічний приріст, то він склав 19,5% у 2021 році порівняно з 2019 та 8,7% порівняно з 2020 роком. Що стосується графічного відображення структури доходів і видатків бюджету протягом 2019-2021 років, то ці результати відображені Рис. 2.3.

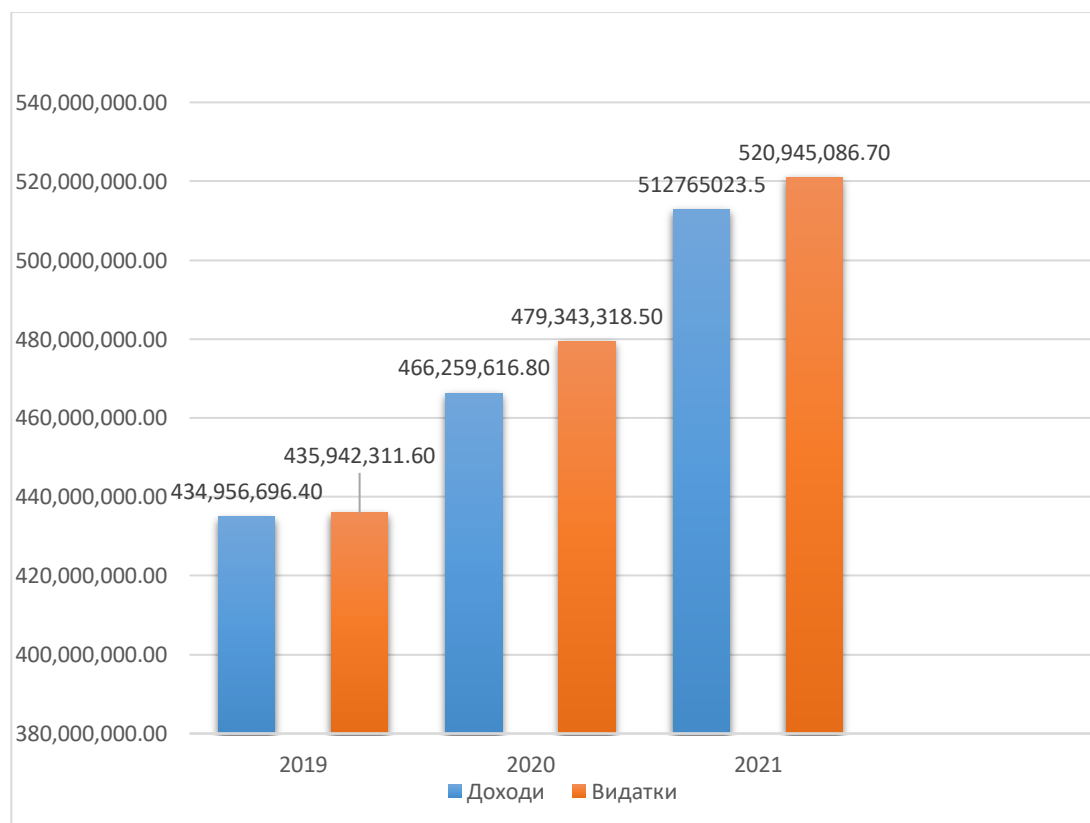

Рис.2.3. Доходи і видатки бюджету протягом 2019-2021 рр.

Що стосується проведення державного фінансового аудиту фондів загальнообов’язкового державного соціального страхування, то ми можемо провести аналіз доходів і видатків Фонду загальнообов’язкового соціального страхування України на випадок безробіття, на основі аудиту, що проводився Державною аудиторською службою України у кінці 2020 року.

У ході проведення аудиту досліджувалися доходи і видатки бюджету протягом 2017-2020 років. На основі цих даних ми можемо зробити власний аналіз показників фонду. Детальніше це показано у Таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Порівняння доходів і витрат бюджету Фонду загальнообов’язкового соціального страхування України на випадок безробіття протягом 2017-2019 рр.

Показники	2017 р.	2018р.	2019 р.	Зміни в абсолютних величинах 2019 р. порівняно з:		Темпи зростання (зниження) 2021 р. у % до:	
				2017	2019	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишок коштів на початку року, тис. грн,	426 264,1	1 150 645,9	2 131 538,9	1 705 274,8	980 893	400	85,2
Доходи, тис. грн	9 912 370,7	11 703 496,8	12 414 741	2 502 370,3	711 244,2	25,24	6
Надходження власний коштів, тис. грн	9 912 188,3	11 703 406,8	12 413 632,8	2 501 444,5	710 226	25,23	6,06
Кошти Державного бюджету України ,тис. грн	182,4	333,6	1 128,2	945,8	794,6	518,5	238,2
Видатки, тис. грн	9 187 950,4	10 722 513,8	13 293 680,7	4 105 730,3	2 571 166,9	44,6	23,9
Залишок коштів на кінець року, тис. грн	1 150 645,9	2 131 538,9	1 252 619,2	101 773,3	-878 919,7	8,8	-41,2

Як ми бачимо із розрахунків, майже усі проаналізовані статті мали тенденцію до збільшення, хоча й були певні виключення. До прикладу, якщо залишок на

початку року протягом аналізованих років щорічно зростав, із 426 264,1 тис. грн, до 2 131 538,8 тис. грн, тобто за два роки ця сума збільшилася в чотири рази, залишок коштів на кінець року мав дещо іншу ситуацію. Він збільшився на 101 773,3 тис. грн, у 2018 порівняно з 2017, але знизився на 878 919, 7 у 2019 році, порівняно з попереднім.

Щодо інших статей, то тут чітка тенденція зростання. Доходи у 2019 зросли на 25,24% порівняно з 2017 роком та на 6% порівняно з 2018 і становили 12 414 741 тис грн. Схожа ситуація була і з надходженням власних коштів, Тут збільшення по роках склало 25,23% та 6,06 відповідно.

Спостерігалось суттєве збільшення коштів Державного бюджету, з 182,4 тис грн у 2017 році до 1 128,2 тис. грн у 2019, тобто сума збільшилася більше ніж у 5 разів. Але водночас варто відзначити, що спостерігалось і збільшення видатків бюджету. Якщо у 2017 році ця сума дорівнювала 9 187 950,4 тис. грн, то у 2019 вона вже становила 13 293 680,7 тис. грн. Тобто фіксувався темп росту 44,6 відсотків порівняно з 2017 роком.

Графічно структура доходів і видатків зображено на Рисунку 2.4.

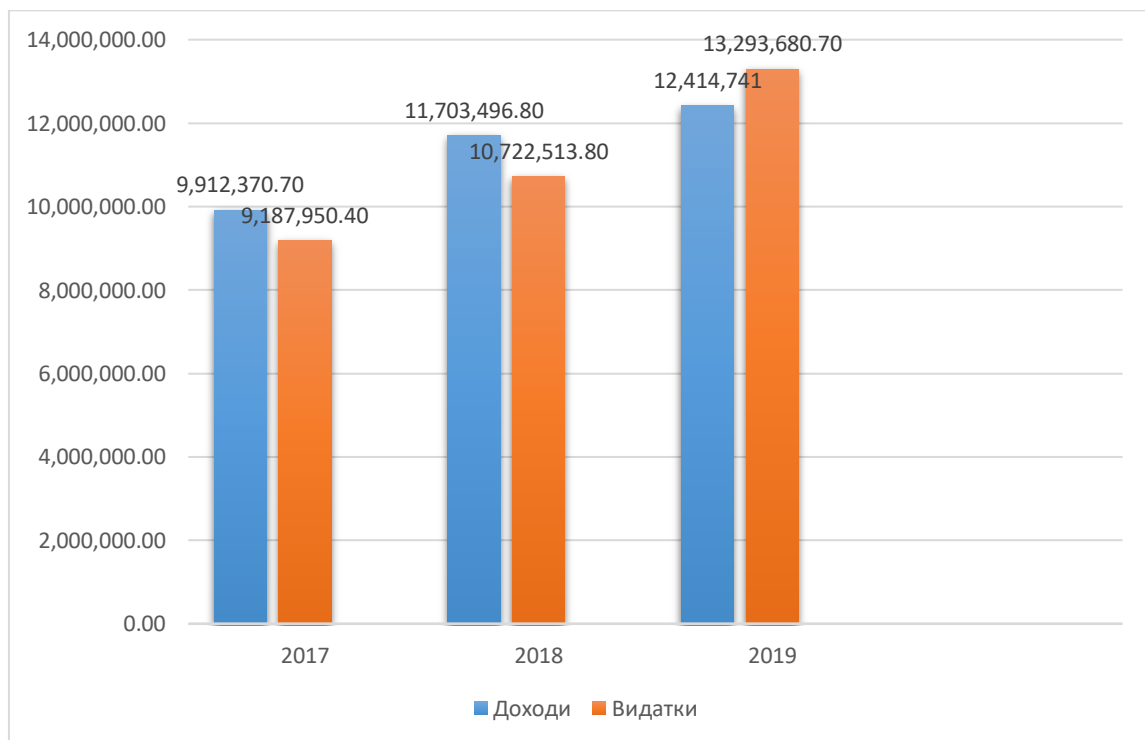

Рис. 2.4. Доходи і видатки бюджету протягом 2017-2019 рр.

Тобто, як ми бачимо, доходи бюджету перевищували видатки у 2017 та 2018 році, але у 2019 році сума видатків перевищувала суму доходів.

Отже, підводячи короткі підсумки даного підрозділу, ми можемо зафіксувати, що нами були досліджені статті бюджету Пенсійного фонду України протягом 2019-2021 років. Окремо по кожній статті доходів і витрат були зроблені розрахунки, що показували, наскільки та чи інша стаття змінювалася протягом трьох років. Ми розраховували темп приросту кожної статті, а також графічно відобразили структуру бюджету та статті, що займали у ньому найбільшу частку.

Також нами були проаналізовані статті бюджету Фонду загальнообов'язкового соціального страхування України на випадок безробіття протягом 2017-2019 рр. Виокремлені основні тенденції та зміни статей протягом трьох років.

РОЗДІЛ 3. Напрямки удосконалення обліково-аналітичної та контрольно-перевірочної роботи щодо аналізу Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Як уже було згадано раніше, Пенсійний фонд є частиною пенсійного забезпечення України, і тому відповідно до цього ми можемо зробити висновок, що і пенсійне забезпечення потребує вдосконалення та запровадження нових методів обліку та контролю. Зокрема, однією з головних проблем пенсійного забезпечення в цілому та Пенсійного фонду зокрема, є невідповідність у доходах та видатках бюджету фонду. Опираючись на розрахунки, зроблені в розділі 2 ми можемо спостерігати щорічний від'ємний баланс, що в свою чергу призводить до негативних наслідків. В значній мірі це відбувається за рахунок продовження функціонування тіньової та нелегальної економіки. Це можна пояснити тим, що значною мірою доходи бюджету Пенсійного фонду формуються за рахунок сплати податків, які отримують громадяни.

І в свою чергу, коли відбувається декларування недостовірних ставок зарплат, або ж видача цих самих зарплат у конвертах, це призводить до зменшення рівня сплати податків. Якщо проговорювати це питання більш детально, то можна виділити певні причини або ж фактори, чому тіньова економіка і тіньові відносини у сфері оплати праці є досить поширеним явищем:

- недоліки державного пенсійного страхування в Україні. Високий рівень тіньової оплати праці можна пояснити значним розривом між вартістю праці для роботодавця і фактичною сумою, яку працівник отримує за свою працю;
- позитивне ставленням працюючих до виплати неофіційних заробітних плат, хоча це призводить до позбавлення їх гарантій щодо пенсійного, а також соціального забезпечення надалі;
- відчуття несправедливості розподілу пенсій, що пов'язано із наявністю великої кількості пільгових пенсійних режимів;

- відсутність фактичних санкцій за порушення у сфері оплати праці[17, с. 16].

Усі наведені причини є досить серйозною проблемою, що вимагає негайного вирішення та мінімізації частки тіньової економіки.

Наступними проблемами у сфері пенсійного забезпечення та обліку і контролю за надходженнями до Пенсійного фонду України є питання грамотного обліку. Як уже було згадано у попередніх розділах, важливу роль у контрольно-перевірочній роботі органів Пенсійного фонду відіграє внутрішній контроль та аудит. Зокрема, аудит ефективності, фінансовий аудит та аудит відповідності. Тому необхідністю є вдосконалення проведення даних видів аудиту задля досягнення максимального рівня контролю та локалізації і виправлення помилок.

Ще одним напрямком який необхідно поліпшувати, є вирішення проблеми великої кількості пілыг та соціальних витрат, що в свою чергу роблять ускладнюють процес обліково-аналітичної роботи. Що в свою чергу, може призвести до проблем у оптимальній роботі Пенсійного фонду та справедливого нарахування пенсій. Сюди також можна додати і диференціацію пенсій різних верств населення, коли особи різних професій отримують пенсій різної величини, при різному стажі роботи.

Хоча й варто визнати, що основа даної проблема полягає у тому, що в Україні функціонують лише два рівні пенсійного забезпечення – солідарна система пенсійного забезпечення та недержавне пенсійне забезпечення. Тому необхідним рішенням є запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Дана система несе у собі “ряд позитивних властивостей, серед них є:

- підвищення розміру пенсій;
- підвищення мотивації громадян в участі у пенсійному страхуванні;
- зниження фіскального тягаря на роботодавців;

- більша незалежність пенсійного страхування від політичних факторів;
- акумулювання фінансових ресурсів і подальшого їх інвестування в національну економіку”[18].

В свою чергу Пенсійний фонд, одним із завдань якого є здійснення ефективного розподілу фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення, може ініціювати створення даної системи, що матиме очевидні плюси при здійсненні контрольно-перевірочних робіт. Проте слід сказати, що все таки найефективнішим рішенням буде поєднання усіх трьох рівнів пенсійного забезпечення або ж створення трирівневої накопичувальної системи.

За основу можна використати світовий досвід та моделі, що використовуються у різних країнах світу. Зокрема, тут можна виділити американську, німецьку та японські моделі.

Американська модель – це накопичувально-солідарна модель, що має три рівні. Перший і другий рівень – це державне страхування, яке відбувається за накопичувальною та солідарною системами. На третьому рівні стоїть приватне страхування, яким займаються недержавні пенсійні фонди, або ж страхові компанії. Дана модель широко використовується у США та країнах Латинської Америки.

Наступна модель – німецька. Ця система є розподільчо-накопичувальною, та широко використовується в країнах Європи, зокрема Німеччині, Бельгії, Італії. Суть даної системи полягає у тому, що на першому рівні відбувається внесення внесків до Пенсійного фонду роботодавцем та працівником, причому в однаковому розділі. На другому рівні цієї системи відбуваються добровільні відрахування роботодавців. І третій рівень полягає в існуванні недержавних пенсійних фондів, до яких вносяться певні внески, як альтернатива державному пенсійному фонду.

І третя модель – це японська модель, яка має певну схожість із нашою пенсійною системою. Дана модель є умовно накопичувальною, хоча де-юре вона

ракується солідарною. Особливістю даної моделі є те, що недержавних пенсійних фондів як таких немає, а їх функції на себе перебирає держава. Суть даної системи полягає у тому, що всі мешканці країни, які досягають певного віку та мають стаж, можуть вийти на пенсію. Також причиною виплати пенсій може стати втрата годувальника, або ж інвалідність. Крім того, держава також виплачує найманим робітникам додатково професійні та державні премії. Дана модель широко використовується у Японії, Австралії, Великобританії та країнах Північної Європи.

Ряд проблем, які були присутні при аудиті Пенсійного фонду України, також присутні і для фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Дані фонди тісно пов'язані між собою, тому необхідність реформування пенсійної системи і підвищення ефективності аудиту Пенсійного фонду, дозволить підвищити ефективність аудиту фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, тим більше, як уже було зазначено раніше один з фондів, а саме Фонд соціального страхування передав свої завдання і функції до Пенсійного фонду України.

Тому справжнім викликом на сьогодні є реформування пенсійної системи і як наслідок Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, враховуючи досвід інших країн. Що свою чергу дозволить підняти рівень соціального забезпечення громадян країни, а також відкрити нові можливості задля розвитку соціальних інституцій. Ще одним позитивним наслідком здійснення реформ у цій сфері стане більша ефективність Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, що в свою чергу приведе до удосконалення обліково-аналітичної та контрольної-перевірочної роботи щодо їх функціонування, зокрема підвищення ефективності внутрішнього аудиту через випрацювання та впровадження нової ефективнішої моделі пенсійного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Таким чином, ми можемо констатувати, що нами було успішно проведений аналіз державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування та з'ясовані основні чинники його виконання. У процесі здійснення даного дослідження нами були зроблені наступні висновки.

По-перше, нами було досліджено методичні основи проведення державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. А саме ми визначили, якими документами та нормативними актами регулюється проведення фінансового аудиту. Досліджені процеси та етапи здійснення фінансового аудиту, а також суб'єкти, які проводять даний аудит.

По-друге, нами було досліджено характер діяльності кожного із досліджуваних фондів. Ми з'ясували їх правовий статус та напрямки їх діяльності. Крім цього, були вивчені завдання, які фонди повинні виконувати у процесі здійснення функціонування. Серед них ми можемо навести для прикладу наступні завдання – керівництво та управління солідарною системою загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, розробка проекту бюджету Пенсійного фонду України, здійснення ефективного розподілу фінансових ресурсів для пенсійного забезпечення, формування та ведення реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування та ряд інших. У контексті даного дослідження буде важливо відзначити додаткове ознайомлення із типами та моделями пенсійних систем у світі. Також у ході дослідження нами було з'ясовано, що у світі пенсійні системи базуються на трьох основних стратегіях, а саме – солідарна стратегія, накопичувальна стратегія та змішана. Крім цього, також було вивчено, кожен рівень пенсійної системи України та які суб'єкти вони в себе включають.

По-третє, нами детально вивчено питання законодавчого підґрунтя для проведення фінансового аудиту та перевірки Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, як на національному рівні так і проведення внутрішніх аудитів та перевірок. Тут варто згадати, про законодавчі документи, на яких і базується проведення обліку, аналізу та аудиту діяльності Пенсійного фонду України. Зокрема, це Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування. Саме на основі даного документа і проводиться аудит Пенсійного фонду України.

Інший документ, який регулює проведення внутрішніх перевірок та аудитів - це Інструкція про організацію планування та проведення контрольних заходів в Пенсійному фонді України та його органах. Саме у цьому документі описаний порядок проведення внутрішніх перевірок, а також види аудиту, які можуть відбуватися у ході перевірки. Це аудит ефективності, фінансовий аудит та аудит відповідності. Кожен з цих аудитів відповідає за перевірку певної частини роботи Пенсійного фонду та дозволяє оцінити його ефективність та сприяє локалізації та усуненню виявлених помилок.

По-четверте, нами було проведено аналіз економічних показників та результатів діяльності Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, зокрема Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. У ході розрахунків нами окремо були досліджені доходи та витрати бюджету, проаналізовані зміни у їх структурі загалом та по кожній статті зокрема. У процесі розрахунків, нами було відмічені тенденції, що існували для тієї чи іншої статті та темп його зростання (або ж спадання) протягом аналізованих нами років.

Крім цього, було графічно відображено структуру бюджету фондів , а також виокремлені основні статті за якими фонди формували доходи або ж витрати бюджету.

По-п'яте, на заключному етапі написання дипломної роботи, вивчалося питання розробки рекомендацій і концепцій щодо його функціонування та перевірки Пенсійного фонду України та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування . Що стосується даного блоку, то тут значна увага була приділена питанню реформування нинішньої системи та моделі пенсійної системи. Були проаналізовані моделі, що використовуються в інших країнах, та можливість запозичення іноземного досвіду.

Головна думка в даному дослідженні полягала у спрощенні та максимальній ефективності пенсійної системи, яка була б взята за основу. І як наслідок спрощення та підвищення рівня ефективності проведення аудиту Пенсійного фонду, принаймні на внутрішньому рівні.

Тому, проводячи загальний підсумок написання дипломної роботи, ми можемо констатувати досягнення нами усіх поставлених завдань, що ставилися на початку роботи та успішне завершення дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Казанчан А. А. Поняття та види пенсійного забезпечення громадян в Україні. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». 2010. Том 23. № 1. С. 142–149
2. Дідковська Т. О. Поняття та сутність пенсійного забезпечення в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку. Форум права. 2012. № 1. С. 253–257.
3. Кравчук Т. В. Пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника у солідарній пенсійній системі України: автореф. дис. канд. юрид. наук. Одеса, 2008. 20 с.
4. Гуцалова Ю. Є. Фінансово-економічна сутність пенсійного забезпечення в Україні. Економічний вісник. 2015. № 2. С. 86–93.
5. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 16.10.2012 №5463-[VI](#) станом на 1 січня 2023:
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text> (дата звернення 12.01.2023)
6. Сайт Пенсійного фонду України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://portal.pfu.gov.ua/>
7. Про затвердження Положення про Пенсійний фонд України: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 р. № 280 станом на 1 січня 2023.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.01.2023)
8. Шевченко О.С. Пенсійне забезпечення як складова ін-ту соціального захисту населення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.01 – "Економічна теорія та історія економічної думки" / О.С. Шевченко; ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана". – К., 2009. – 22 с.
9. Ріппа М. Порівняльна характеристика світових систем пенсійного забезпечення і страхування. Світ фінансів. 2007. Вип. 1. С. 35–45.

10. Папієв М. М. Реформування пенсійної системи в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук. К., 2004. 22 с.
11. Сайт Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://knpf.bank.gov.ua/>
12. Шалієвська Л. І. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави: монографія. – Львів : «Растр-7», 2020. – 196 с.
13. Про Статут Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Регламент засідань правління Фонду. Постанова Правління фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 06.07.2000 №2 станом на 1 січня 2023.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002568-00#Text> (дата звернення 12.01.2023)
14. Сайт Державного фонду зайнятості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/poslugy-1>
15. Про затвердження Статуту Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. Постанова Правління фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України від 18.04.2000 №4 станом на 1 січня 2023.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0004583-00#Text> (дата звернення 12.01.2023)
16. Про затвердження Порядку проведення Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 №252 станом на 1 січня 2023.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.01.2023)

17. Тищук Т. А. Тіньова економіка в Україні: масштаби та напрямки подолання [Т. А. Тищук, Ю. М. Харазішвілі, Ю. І. Прилипко та ін.] ; за ред. Я. А. Жаліла. – К.: НІСД, – 2011. – 96 с.
18. Петрушка, О. В. Накопичувальна система державного пенсійного страхування: переваги та ризики запровадження в Україні / О. В. Петрушка // Світ фінансів. – 2015. – № 1. – С. 119-127.
19. Бюджетна система : [підручник] / За наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 с.
20. Андрусенко Н. Реформування пенсійної системи: ризики і загрози / Н.Андрусенко // Праця і зарплата. – 2012. – № 20. – С. 3.
21. Лібанова, Е.М. Пенсійна реформа в умовах кризи / Е.М. Лібанова // Праця і зарплата. - 2013. - № 45(673). - С. 4-5.
22. Мелешко О.В. Історіографія виникнення сучасної системи пенсійного забезпечення як виду соціального захисту населення / О. В. Мелешко // Вісник СНАУ. Серія «Економіка і менедж- мент». – 2008. – Вип. 12/1(33). – С. 115–120.
23. Нарожна Н.І. Доходи пенсійного фонду : оптимізація формування та резерви зростання/ Нарожна Н.І.// Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля – 2013 р. № 16 (205) С.145-149.
24. Пенсійна реформа в Україні :напрями реалізації:Монографія / Е.М. Лібанова, А.О.Бахмач, О.А. Васильєв та ін.; За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2010. – 270с.
25. Стожок Л. Напрями вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні : [розгляд основних напрямів подальшого вдосконалення системи державного пенсійного страхування в Україні] / Л. Стожок // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 1. – С. 13-18.
26. Гуменюк В. Модель пенсійної реформи: без конфліктів на користьмалозабезпеченим / В. Гуменюк // Економіст. – 2011. – № 2. – С. 6 -7.

27. Забарний Г. Г. Розвиток недержавних пенсійних фондів та їхня діяльність на інвестиційному ринку України / Г. Г. Забарний, Н. Ю. Баланюк // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 50 -58..
28. Кириленко О.П. Захист пенсійних накопичень у контексті інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів / О. П. Кириленко, Г. І. Козак // Фінанси України. – 2012. – № 2. – С. 38 -49.
29. Шевченко Н. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів: проблеми та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення / Н.Шевченко, В. Даценко // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 1. – С. 3 -7